

Veranika Bialkovich: Slovník chorvátsko-bieloruských mezijazykových homonym

Školiteľský posudok diplomovej práce

Vo svojej diplomovej práci sa Veranika Bialkovichová zameriava na výskumne aj spoločensky aktuálnu tému mezijazykovej homonymie, ktorú spracúva na materiáli lexiky dvoch slovanských jazykov, chorvátčiny a bieloruštiny. Jej spracovaniu sa venuje v dvoch smeroch, v teoretickom úvode a v slovníku, zahŕňajúcom vyše tisíc spracovaných dvojíc chorvátsko-bieloruských mezijazykových homonym. Už v úvode diplomovej práce diplomantka upozorňuje na špecifickú situáciu v lexikografickom spracovaní slovnej zásoby sledovaných jazykov, s ktorou sa musela vyrovnávať a ktorá osobitne zvyšuje prínosnosť a význam jej práce – doterajšiu absenciu chorvátsko-bieloruských prekladových slovníkov a vlastne aj oporných konfrontačných výskumov lexiky. Na rozdiel od koncipovania slovníkov mezijazykových homonym iných jazykov, ktoré majú oporu v prekladovej lexikografii a predstavujú tak uplatnenie špecifického „čítania“ už spracovanej slovnej zásoby, Veranika Bialkovichová musela pri skúmaní a spracúvaní materiálu pre svoj slovník urobiť aj tú prácu, ktorú by v prípade existencie prekladového slovníka mala už k dispozícii, a ktorá ostáva vo výstupe jej práce „skrytá“ – kompletnú ekvivalentáciu chorvátskej a bieloruskej slovnej zásoby, ktorá sa v prípade formálnych rozdielov a, na druhej strane, pri formálnej aj sémantickej zhode lexém do slovníkového spracovania nepremieta. Ak teda tvorba slovníkov mezijazykových homonym ako špecifického typu dvojjazyčnej lexikografie, vyplňanie medzier v ich existencii v rozličných dvojiciach slovanských aj neslovanských jazykov je z teoretického aj praktického hľadiska vo všeobecnosti mimoriadne prínosná, pri neexistencii prekladových slovníkov, ako v tomto prípade, je hodnota práce úmerne ešte vyššia.

Diplomová práca (157 s.), ktorá pozostáva zo štyroch kapitol (štvrtú, najrozsiahlejšiu kapitolu predstavuje slovník), úvodu, záveru a súpisu relevantnej, v práci využitej literatúry, má logickú a prehľadnú štruktúru.

Na prvých 40 stranách práce rozdelených do troch kapitol sa autorka venuje teoretickým otázkam mezijazykovej homonymie, pôvodu a rozličným typom mezijazykových homonym v dvojiciach konfrontovaných jazykov, kritériám postulovania homonymie pri lexikálnych dvojiciach v konkrétnej chorvátsko-bieloruskej komparácii a koncepcii ich spracovania vo svojom slovníku. Vlastné spracovanie lexikálneho materiálu, slovník mezijazykových homonym, podáva potom v štvrtej kapitole na ďalších vyše 100 stranách.

Vo vstupnej kapitole venovanej problematike medzijazykovej homonymie diplomantka podáva prijateľné zdôvodnenie svojho rozhodnutia pracovať, pri rozptyle existujúcich pomenovaní týkajúcich sa sledovaného javu, s pojmom medzijazykovej homonymie (špecifiká javu, odlišujúce ho od vnútrojazykovej homonymie rieši atribút „medzijazyková“) a venuje sa charakteristike medzijazykovej homonymie na báze porovnania s typmi vnútrojazykovej homonymie. Už v tejto časti práce predstavuje jednotlivé typy medzijazykových homoným s využitím chorvátsko-bieloruských lexikálnych dvojíc. Upozorňuje na fakt, že pri medzijazykovej homonymii ako jave, ktorý môže spôsobiť komunikačné problémy, resp. chyby pri vzájomnom preklade, záber lexiky, ktorá je takto „zradná“, zasahuje v medzijazykovom porovnaní aj tú časť slovnej zásoby, kde nejde o úplnú formálnu zhodu a kde by formálne diferencie pri vnútrojazykovom pohľade v dvojiciach lexém konštituovali vzťah paronymie. Chorvátsko-bieloruské diferencie, ktoré zásadne obmedzujú mieru formálnej zhody lexém, možno vidieť predovšetkým v rozdielnom prízvuku, rozdieloch vo vokalickej stavbe slov a v písomnej podobe vo využívaní rozdielnych grafických sústav, v konkrétnych prípadoch však môže ísť aj o iné rozdiely vo formálnom stvárnení. V samostatnej kapitole autorka podáva užitočný obraz doterajšieho spracovania medzijazykovej homonymie a slovníkov medzijazykových homoným v jednotlivých dvojiciach slovanských jazykov – ukazuje pritom, že hoci sama problematika pozornosť lingvistov v poslednom období priťahuje, v koncipovaní slovníkov pre jednotlivé dvojice jazykov sú zatiaľ veľké rezervy.

Kapitolky venované otázke pôvodu jednotlivých typov medzijazykových homoným a typológii chorvátsko-bieloruských medzijazykových homoným predstavujú už vlastné východiská k spracovaniu slovníka. Diplomantka na základe protikladu etymologická súvzťažnosť/náhodnosť vyčleňuje dve základné skupiny, ktoré ďalej predstavujú predmet jej záujmu. Do prvej patria homonymá, ktorých vznik mal „určitú históriu“, vznikli v dôsledku divergentného sémantického vývoja lexiky dvoch slovanských jazykov. Do druhej skupiny radí medzijazykové homonymá, ktorých vznik je výsledkom náhodnej formálnej zhody, môže ísť o čisto slovanské dvojice, o dvojice výpožičiek z iných jazykov aj o zmiešané dvojice. Jednotlivé typy potom podrobnejšie analyzuje a dokumentuje na príkladoch, ktoré následne predstavujú aj súčasť lexiky spracovanej v slovníku. 1048 hesiel slovníkovej časti diplomovej práce predstavuje asi 1,5 % slovnej zásoby výkladových slovníkov chorvátčiny a bieloruštiny, s ktorými diplomantka pracovala ako s východiskovými materiálovými zdrojmi. Hoci vzájomný pomer v práci podrobnejšie nevyčísluje, v závere uvádza, že v spracovanom materiáli prevažuje typ etymologicky spätých medzijazykových homoným.

Celkovo možno povedať, že diplomová práca Veraniky Bialkovichovej prináša precízne spracovaný obraz problematiky medzijazykovej homonymie v aplikácii na konkrétnu dvojicu slovanských jazykov, pri ktorých takýto prístup dosiaľ nebol uplatnený, čím vyplňa závažnú medzeru v tejto oblasti. Diplomantka preukázala orientáciu v relevantnej odbornej literatúre, schopnosť formulovať výskumnú tému, samostatne plodne pristúpiť k jej riešeniu a písomnému spracovaniu. Diplomová práca v teoretickej aj praktickej slovníkovej časti prináša závažné poznatky. Analýzu typov medzijazykovej homonymie relevantných pri chorvátčine a bieloruštine možno perspektívne využiť na konfrontáciu pri otázke medzijazykovej homonymie iných dvojíc jazykov alebo pri pohľade na medzijazykovú homonymiu slovanských jazykov ako celku. Slovník chorvátsko-bieloruským medzijazykových homonymom ako praktická aplikácia vypracovanej koncepcie má jednak predpoklady nájsť uplatnenie v medzijazykovej komunikačnej praxi, jednak môže slúžiť ako motivácia aj opora budúcich chorvátsko-bieloruských prekladových lexikografických prác. Špeciálne možno oceniť aj štylizračné a vôbec jazykové kvality práce s ohľadom na to, že čeština pre autorku nie je materinským jazykom. Diplomovú prácu odporúčam na obhajobu.

Praha 21. 1. 2011

doc. PhDr. Mira Nábělková, CSc.

školička